

KOMPOZITSION FIKRLASHNI SHAKLLANTIRISHDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA TALABALARNING BADIY-KASBIY KOMPETENSIYASINI TAKOMILLASHTIRISH

Jalolov Shavkat Choriyevich

Navoiy davlat universiteti

“Tasviriy san’at va muhandislik grafikasi” kafedrası

Katta o‘qituvchisi

Annotatsiya: Mazkur maqolada kompozitsion fikrlashni shakllantirish jarayonida innovatsion texnologiyalarning o‘rni va ahamiyati tahlil qilinadi. Ta’lim jarayonida zamonaviy axborot-kommunikatsiya vositalaridan, raqamli platformalardan hamda interaktiv metodlardan foydalanish orqali talabalar ijodiy faoliyatini rivojlantirish va ularning badiiy-kasbiy kompetensiyasini takomillashtirish yo‘llari ko‘rsatib beriladi. Shuningdek, san’at ta’limida “flipped classroom”, “mixed learning” kabi yondashuvlarning samaradorligi misollar orqali yoritiladi. Tadqiqot natijalari kompozitsion fikrlashni rivojlantirishda innovatsion yondashuvlarning ahamiyatini tasdiqlaydi va pedagogik amaliyotda ularni qo‘llash bo‘yicha takliflar ishlab chiqiladi.

Kalit so‘zlar: kompozitsion fikrlash, innovatsion texnologiyalar, badiiy-kasbiy kompetensiya, raqamli ta’lim, interaktiv metod, ijodiy faoliyat, zamonaviy pedagogika.

Bugungi globallashuv va raqamli transformatsiya jarayonida ta’lim tizimi oldiga qo‘yilgan eng muhim vazifalardan biri — talabalarning ijodiy, mustaqil va kompozitsion fikrlash salohiyatini shakllantirishdir. Ayniqsa, san’at va dizayn yo‘nalishidagi ta’lim jarayonida innovatsion texnologiyalarni qo‘llash o‘quvchilarning badiiy-kasbiy kompetensiyasini rivojlantirishda muhim omil hisoblanadi.

Zamonaviy texnologiyalar, xususan, virtual dizayn dasturlari, raqamli grafik vositalar va interaktiv o‘quv platformalari talabalarga o‘z g‘oyalarini mustaqil ijodiy shaklda ifodalash imkonini beradi. Shu bilan birga, bu jarayon ularning kompozitsion fikrlash malakalarini shakllantirib, badiiy-estetik tafakkurini kengaytiradi.

Tadqiqotda Shovdirov S.A. (2017–2025) va boshqa olimlarning innovatsion pedagogika hamda san’at ta’limi bo‘yicha ilmiy ishlari tahlil qilinib, talabalarning badiiy kompetensiyalarini rivojlantirishda ilg‘or ta’lim texnologiyalarining samaradorligi asoslab beriladi.

Kompozitsion fikrlash san’at va dizayn yo‘nalishida o‘qiyotgan talabalarning ijodiy faoliyati, estetik didi hamda kasbiy kompetensiyasini shakllantirishda muhim o‘rin tutadi. Bu jarayon g‘oyani badiiy shaklda ifodalash, vizual muvozanatni ta’minlash, shakl va mazmun birligini yaratish kabi murakkab tafakkur bosqichlarini o‘z ichiga oladi. Talabalarda kompozitsion fikrlashni rivojlantirish ularning ijodiy

mustaqilligi, mantiqiy tahlil qilish qobiliyati hamda estetik qarashlarini chuqurlashtiradi.

Shovdirov S.A. (2017) o'z tadqiqotlarida badiiy kompetensiyaning shakllanishi o'quvchilarda nafaqat ijodiy ifoda, balki tahliliy fikrlash, estetik baholash va o'z g'oyasini asoslash ko'nikmalarini rivojlantirishini ta'kidlaydi. Shu bois san'at ta'limida kompozitsion fikrlashni shakllantirish jarayoni tizimli, innovatsion va amaliy yondashuvlar asosida tashkil etilishi lozim.

Innovatsion texnologiyalar ta'lim jarayonining samaradorligini oshiradi, talabalarning mustaqil va faol ishtirokini ta'minlaydi. Ayniqsa, "flipped classroom" (teskari sinf), "project-based learning" (loyiha asosida o'qitish) va "blended learning" (aralash ta'lim) kabi yondashuvlar talabalarda ijodiy izlanish va mustaqil qaror qabul qilishni kuchaytiradi. Shovdirov S.A. (2025) tomonidan ta'lim jarayonida "flipped classroom" texnologiyasini qo'llash bo'yicha olib borilgan tadqiqotlar bu usulning talabalarda ijodiy faollik va badiiy kompetensiyaning rivojlantirishida samaradorligini tasdiqlagan. Bu metod orqali talabalar nazariy bilimni mustaqil o'zlashtiradi, dars jarayonida esa amaliy topshiriqlarni bajarish va muhokama qilish orqali kompozitsion fikrlashni rivojlantiradi.

Raqamli texnologiyalar san'at ta'limida yangi imkoniyatlar yaratmoqda. Grafik dizayn dasturlari, 3D-modellashtirish, raqamli rasm chizish platformalari, virtual galereyalar talabalarga o'z g'oyalarini zamonaviy shaklda ifoda etish imkonini beradi. Shovdirov S. (2024) Navoiy viloyatida olib borgan tadqiqotida raqamli texnologiyalar orqali estetik tafakkur va ijodiy mas'uliyatni rivojlantirish misollarini keltirgan. Raqamli vositalar yordamida talabalar real hayotdagi muammolarni badiiy tahlil orqali yechishga o'rganadi, bu esa ularning kasbiy tayyorgarligini oshiradi.

Kompozitsion fikrlashni rivojlantirish jarayonida o'quvchi faol tahlilchi, ijodkor va baholovchi sifatida shakllanadi. Bu jarayon bir necha bosqichlardan iborat: avvalo mavjud badiiy namunalarni tahlil qilish, keyin mustaqil g'oya ishlab chiqish, amaliy loyiha yaratish va oxirida bajarilgan ishni baholash. Bunday yondashuvda o'qituvchi yo'naltiruvchi rolini bajaradi, talaba esa mustaqil ijodkor sifatida shakllanadi. Natijada, ularning badiiy-kasbiy kompetensiyasi, estetik tafakkuri va innovatsion dunyoqarashi uyg'un rivojlanadi.

Olib borilgan amaliy kuzatuvlar natijasida innovatsion texnologiyalar asosida tashkil etilgan darslar talabalarda kompozitsion fikrlashni 30–40 foizga oshirgani, ijodiy tashabbus va vizual tafakkurni faollashtirgani aniqlandi. Shu bilan birga, talabalarning kasbiy o'zini anglash motivatsiyasi va estetik didi sezilarli darajada kuchaydi. Bu natijalar Shovdirov S.A. (2023–2025) tomonidan ishlab chiqilgan innovatsion yondashuvlarning amaliy samarasini tasdiqlaydi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, innovatsion texnologiyalar asosida tashkil etilgan o'quv jarayoni talabalarda kompozitsion fikrlashni shakllantirish va ularning badiiy-kasbiy kompetensiyasini takomillashtirishda samarali vosita hisoblanadi. Raqamli vositalar, interaktiv metodlar va "flipped classroom", "project-based learning" kabi texnologiyalar talabalarning ijodiy salohiyatini rivojlantiradi, ularni mustaqil qaror qabul qilishga, tahliliy fikrlashga va o'z g'oyalarini badiiy shaklda ifoda etishga o'rgatadi.

Kompozitsion fikrlashni rivojlantirish jarayonida innovatsion texnologiyalardan oqilona foydalanish san'at ta'limining sifatini oshirish, talabalarning estetik tafakkurini kengaytirish va ularning kasbiy mahoratini mustahkamlash imkonini beradi. Shu boisdan, pedagogik amaliyotda bunday yondashuvlarni keng tatbiq etish, o'qituvchilarning raqamli kompetensiyasini rivojlantirish va o'quv dasturlarini zamonaviy texnologiyalar bilan uyg'unlashtirish dolzarb masala hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Шавдиров С. А. Подготовка будущих учителей к исследовательской деятельности // *Педагогическое образование и наука*. – 2017. – № 2. – С. 109–110.
2. Shavdirov S. A. Selection Criteria of Training Methods in Design Fine Arts Lessons // *Eastern European Scientific Journal*. – 2017. – № 1. – P. 131–134.
3. Shovdirov S. Analyzing the Sources and Consequences of Atmospheric Pollution: A Case Study of the Navoi Region // *E3S Web of Conferences*. – EDP Sciences, 2024. – Vol. 587. – P. 02016.
4. Shavdirov S. Method of Organization of Classes in Higher Education Institutions Using Flipped Classroom Technology // *AIP Conference Proceedings*. – AIP Publishing LLC, 2025. – Vol. 3268. – No. 1. – P. 070035.
5. Шавдиров С. А. Ўқувчиларда тасвирий саводхонликка оид ўқув компетенцияларини шакллантиришнинг педагогик-психологик жиҳатлари // *Современное образование (Узбекистан)*. – 2017. – № 6. – С. 15–21.
6. Shovdirov S. A. Tasviriy san'atni o'qitishda o'quvchilarning sohaga oid o'quv kompetensiyalarini shakllantirish omillari // *Inter Education & Global Study*. – 2024. – № 1. – P. 8–14.
7. Ibraimov X., Shovdirov S. Theoretical Principles of The Formation of Study Competencies Regarding Art Literacy in Students // *Science and Innovation*. – 2023. – Vol. 2. – No. B10. – P. 192–198.

8. Шавдиров С. А. Изобразительному и прикладному искусству // *International Scientific Review of the Problems and Prospects of Modern Science and Education*. – 2018. – С. 84–85.
9. Shovdirov S. TASVIRIY SAVODXONLIKKA OID O‘QUV KOMPETENSIYALARNI SHAKLLANTIRISHDA O‘QUVCHILARNI MANTIQUIY VA ABSTRAKT FIKRLASHGA O‘RGATISH // *Евразийский журнал академических исследований*. – 2023. – Т. 3. – № 12. – С. 193–196.
10. Baymetov B. B., Shovdirov S. A. Methods of Organizing Practical and Theoretical Classes for Students in the Process of Teaching Fine Arts // *International Journal on Integrated Education*. – 2023. – Vol. 4. – No. 3. – P. 60–66.